

Маріупольський
державний
університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАГРОВАДЖЕННЯ У
ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Київ - 2024

Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. 207 с.

Редакційна колегія:

Голова

– Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Заступник голови

– Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;

Члени оргкомітету:

– Юлія ДЕМИДОВА, завідувач кафедри дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

– Катерина КРУТІЙ, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;

– Ольга ФУНТИКОВА, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;

– Світлана МАКАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;

– Оксана ПОПОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;

– Вікторія ЯЙЛЕНКО, старший викладач кафедри дошкільної освіти;

– Ірина ДЕСНОВА, в. о. завідувача кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук, доцент;

– Оксана ГОЛЮК, завідувач кафедри педагогіки та освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 10 від 28 березня 2024 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2024

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2024

5. Програми розвитку дітей. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення: 19.03.2024).

6. Турубарова А.В. Особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку в умовах війни в Україні. 2023. Випуск 62. Том 1. С.80-86.

Сарбей І.М.,

здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
денна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник

Крутій К. Л.,

д. пед. наук, професорка,

професорка кафедри дошкільної освіти

Маріупольський державний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ ІЛЮСТРАЦІЙ ДО ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Читання літературних творів з ілюстраціями в дошкільному періоді, що супроводжується продуктивною зоровою реакцією на прочитане та побачене, може бути відправною точкою для розвитку зорової та мультимодальної грамотності. Книга з ілюстраціями — це текст, картинки, загальний дизайн і, перш за все, досвід читача. Це визначення багато в чому показує, наскільки складною є дитяча книжка з ілюстраціями.

Літературні твори з ілюстраціями — це особливий тип книг, що поєднує вербальний і візуальний коди спілкування. На думку Д. Харамії (Haramiya D. [4, с. 28]), літературні твори з ілюстраціями є проміжною стадією між коміксами, в яких основна увага приділяється візуальним елементам, і ілюстрованими книжками, в яких основна увага приділяється тексту, наприклад, у класичних книжках із ілюстраціями, таких як Снігова королева Г. Х. Андерсена (видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»), або взагалі мінімальним текстом чи його відсутністю («Кумедний вімельбух для маленьких чомусиків» видавництва «Ранок»).

Деякі сучасні літературні твори з ілюстраціями для дітей дошкільного віку мають постмодерністські елементи, такі як нелінійність, саркастичні або навіть глузливі тони. Інформація, що міститься в тексті, зазвичай також входить до ілюстрації, зрідка можна зустріти персонажа, не згаданого у тексті. Аналіз літературних творів з ілюстраціями для українських дітей дає можливість виокремити два елементи, а саме: тісну взаємодію вербального та візуального (обидва доповнюють та вдосконалюють один одного) та інтертекстуальність, що є передумовою множинності значень літературних творів з ілюстраціями [1; 2]. Останні п'ять років активно просувається нова форма книжок з

ілюстраціями — це книга, в якій немає тексту (доповнення з QR-кодом), за винятком таких випадків, як заголовки книги.

Методологічним підґрунтям нашого дослідження є «Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» (Розпорядження КМУ від 3 березня 2023 р. № 190-р), освітній напрям «Читання і письмо, або Мандрівка до Країни Слів», запропонований у парціальній програмі формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» (автори — К. Л. Крутій, О. М. Каплуновська та І. Б. Стеценко [2] та підхід Ф. Серафіні (Serafini F. [5, с. 13]), що характеризує літературні твори з ілюстраціями як мультимодальні ансамблі. Трьома ключовими елементами друкованих мультимодальних ансамблів, на думку дослідників, є текст, візуальні образи (фотографії, малюнки, картинки, діаграми, таблиці) та дизайн (типографіка, інші графічні елементи), особливу увагу він звертає на помилкове розуміння комунікаційних кодів як окремих сутностей цілого. Читання дітям старшого дошкільного віку літературних творів з ілюстраціями – це читання мультимодального тексту, що має специфічні особливості та функції: функція зображень, іконічних знаків — описувати або представляти. Функція слів, умовних знаків – насамперед розповідати. Також Ф. Серафіні запропонував спеціальну структуру, яка допомагає дорослим (вихователям, вчителям початкової школи, батькам) підтримувати досвід дітей із мультимодальним текстом, який організований у три етапи: ознайомлення, дослідження та залучення. Так, концепція спеціальної структури «дозволяє поступово перекладати відповідальність з дорослого на дитину, оскільки маленький читач може набути досвіду роботи з різними мультимодальними ансамблями та візуальними образами» [5, с. 91]. На першому етапі діти знайомляться з різними мультимодальними текстами чи «ансамблями», як їх називає Ф. Серафіні, а другий етап присвячено дослідженню окремих елементів.

Першим кроком на цьому етапі є «розробка спеціального словника або метамови для обговорення та аналізу текстових, візуальних та дизайнерських елементів у конкретних мультимодальних ансамблях» [5, с. 93]. Насамперед, це розширення лексики (введення в мовлення дитини нових слів), необхідного для аналізу літературного твору з ілюстраціями, знайомство з такими термінами, як передня обкладинка, форзац, внутрішня обкладинка, текст, елементи візуальної мови, композиція, фокус, думка тощо. Слід зазначити, що дітям потрібно достатньо часу вивчення окремих елементів. Діти старшого дошкільного віку не вміють повільно розглядати книгу, іноді пропускають деталі, бачать їх лише тоді, коли на них вказує дорослий, бо їх захоплює колір ілюстрації, або персонаж.

Читання та розуміння літературних творів із ілюстраціями тісно пов'язано з візуальною грамотністю. Читання книг з ілюстраціями відрізняється від читання неілюстрованих текстів, оскільки «читання ілюстрацій» вимагає регулярного знайомства зі словником візуальної мови. Залежно від вікової стадії розвитку діти дізнаються, як елементи образотворчого мистецтва та дизайну

змінюють зміст тексту та впливають на інтерпретацію оповідання та як, з іншого боку, текст впливає на інтерпретацію ілюстрацій. Дошкільнята, які пасивно розглядають ілюстрації в книжці, не зможуть зрозуміти та інтерпретувати книгу як мультимодальний текст. Перед читанням з дітьми літературних творів з ілюстраціями слід провести ретельну підготовку (вихователь мусить добре знати елементи образотворчого мистецтва та дизайну, розуміти зв'язок тексту та зображення тощо). В обговорення літературних творів з ілюстраціями необхідно включити інформацію про колір, лінії, розташування, вплив ілюстрацій на розуміння літературного героя, яку інформацію дитина отримала тільки з ілюстрацій, а яку з тексту тощо). Так, у комплексній освітній програмі «Стежинки у Всесвіт» у завданнях для старших дошкільників передбачено розуміння дітьми, що призначення ілюстрації — супроводжувати літературний текст; специфіки праці художника-ілюстратора книги, що художник, створюючи ілюстрацію, враховує жанр літературного твору (це казка, чи гумористичний твір, чи потішка). Сприяє формуванню візуальної грамотності запровадження методу проєктів: «Дитяче книговидавництво» — виготовлення книжок-саморобок із малюнками та розповідями про твори, перекази та творчі розповіді за аналогією зі знайомими текстами; створення тематичних журналів і дитячих енциклопедій на основі знайомства з літературними творами «Як письменник мені допоміг зрозуміти...», «Що дізналися ми з книги» тощо); «Дитяча бібліотека» — організація бібліотеки із саморобних книжок, а також оформлення та систематизація книг дитячої бібліотеки у групі; «Виставки книг» — підготовка тематичних виставок для дітей різних вікових груп («Улюблені літературні герої», «Поети і художники про природу» тощо), вечори літературних розваг, літературні свята і театралізовані виступи [3; с. 238].

Вочевидь, що здатність старших дошкільнят аналізувати та інтерпретувати зображення й інший візуальний матеріал, хоч і важлива, сама по собі недостатня.

Не ілюстрований літературний твір, може бути потужним поштовхом для художнього самовираження. Художній вираз, що ґрунтується на книжках з ілюстраціями, має забезпечувати продуктивну реакцію дітей на текст та/або ілюстрації у книжці. Книгу з ілюстраціями можна також обрати як основу для планування занять образотворчим мистецтвом, оскільки її можна використовувати для вибору художнього мотиву, техніки, художнього завдання чи заохочення дітей до створення власних літературних творів із ілюстраціями

Отже, читання літературних творів із ілюстраціями виконує кілька функцій у процесі навчання. Однією з найважливіших є розвиток мультимодальної грамотності (уміння читати значення різних комунікативних кодів), створюючи цим нові значення. Звичайне читання літературних творів з ілюстраціями, яке практично передбачає читання тексту вихователем з пасивним показом ілюстрацій, не дозволяє здійснити комплексне читання. Продуктивна реакція на читання літературних творів з ілюстраціями, що використовується з дітьми старшого віку, часто носить візуальний характер, але, як показують результати

нашого дослідження, вона, як правило, абсолютно неправильна за своєю концепцією (наприклад, діти копіюють улюбленого героя, не змінюючи зміст).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крутій К. Виховний вплив дорослих на формування мовленнєво-мовної та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання в школі: теоретичний аспект / Крутій К.Л., Зданевич Л.В. / Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2019. 8/40. С. 13– 26. <https://doi.org/10.24919/2413-2039.8/40.164378>.
2. Крутій К. Л., Каплуновська О. М., Стеценко І. Б. Освітній напрям «Читання і письмо, або Мандрівка до Країни Слів». Освітній напрям «Читання і письмо, або Мандрівка до Країни Слів». Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД. 2020. 88 с.
3. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 244 с.
4. Haramija D. Književnost v predšolskem obdobju [Literature in preschool period]. V objemu besed, Razvijanje družinske pismenosti. 2017. Pp. 23–29.
5. Serafini F. Reading the visual: An introduction to teaching multimodal literacy. Amsterdam Avenue, New York, NY. Teachers College Press. 2014. 208 p.

Селізар У.Д.,

здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»,
Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Поповська О.А.

к. пед. наук, доцентка,
доцентка кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми національно-патріотичного виховання підростаючого покоління українців зумовлена багатоміковою історією приниження національної гідності українського народу, винищення його самобутніх і неповторних рис. Протягом століть ці негативні явища закріплювалися в генетичній пам'яті народу. Тема виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку як рушійної сили, здатної об'єднати всіх представників суспільства в ім'я досягнення спільних загальнонаціональних та загальнодержавних цілей, надзвичайно актуальна нині.

В умовах сьогодення гостро постає питання формування національної самоідентичності та самосвідомості дітей, розуміння свого місця у світі та національних цінностей. У Програмі українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді головним принципом виголошено принцип